

ko je šest lahko oboroženih avanturistov pred nosom nemške soldateske in policije vstopilo v predsobo pekla in pogubi otelo več deset zaprtih nesrečnikov. Nekateri so pač raje kot življenje slavili nesmiselno in strahotno smrt kot plačilo za akcijo z nikakršnim učinkom (Frankolovo).

Čudna dediščina akcije Stari pisker se je za Grobelnikom vlekla kot grozeča senca – vsake toliko so ga čudni dogodki opominjali, da bo s sabo še dolgo nosil ta »greh«. Šele pred nekaj leti so še živi udeleženci NOB in upajmo tudi pisci o medvojni zgodovini spremenili odnos do te akcije – za večino njenih protagonistov žal prepozno. Kot odločilen preobrat smemo šteti odlikovanje Ivana Grobelnika z Zlatim častnim znakom Republike Slovenije, ki ga je prejel tudi v imenu že umrlih soborcev, udeležencev tiste nočne akcije.

Morda nam založniki zadnje čase resda strežejo s pravo poplavo spominov in pričevanj o medvojnem in zgodnjem povojnem obdobju – nekateri tovrstni izdelki so boljši, drugi slabši, tretji neberljivi –, a vseeno: prav je, da pride do besede čimveč sodobnikov teh prelomnih dogodkov. Čas hiti in kar naenkrat nam ne bo več imel kdo pripovedovati o svetu, ki ga ni več, in o dogodkih, ki jih bomo lahko spoznavali samo še skozi hladne in objektivne oči Zgodovine.

Celjani imamo novo knjigo – knjigo o mestu, njegovih ulicah, hišah in predvsem ljudeh, ki so v nekem usodnem trenutku ravnali prav in zato zaslužijo vse priznanje, avtor pa za svojo tekočo in zanimivo pripoved nedeljeno pozornost.

Aleksander Žižek

KAKO IZDELATI RODOVNIK ALI VSE, KAR MORATE VEDETI ZA RAZISKOVANJE PREDNIKOV

Janez Toplišek, *Rodoslovje*, Samozaložba, Trzin, 2004, 360 strani.

V Sloveniji se vedno več ljudi ljubiteljsko ali nekoliko bolj profesionalno ukvarja z rodoslovjem. Vse več je družin, ki se sprašujejo, kje so pravza-

prav njihove korenine, kdo so bili njihovi predniki. Za kakih sto ali sto petdeset let nazaj lahko od najstarejših poznanih članov rodbine izvemo, kdo so bili naši predniki, kaj pa prej?

Zaradi vsega tega se je znotraj Slovenskega rodoslovnega društva, ki deluje že 10 let, pokazala potreba, da bi se viri in metode rodoslovnega raziskovanja prikazali sistematično, in sicer v okviru priročnika, ki naj vodi tako rodoslovca začetnika kot tudi že izkušenega raziskovalca prednikov. Znanje in izkušnje, ki so se v zadnjih desetih letih nabrali znotraj Slovenskega rodoslovnega društva, so se tako postavili na ogled širši javnosti v priročniku spod peresa ene glavnih gonilnih sil omenjenega društva Janeza Topliška.

Priročnik *Rodoslovje* se začneja tam, kjer si vsak začetnik postavi vprašanje: Kaj bom raziskoval? V prvih dveh poglavjih tako dobimo prve in najpomembnejše informacije, kako naj se lotimo dela, da bomo delali sistematično in brez odvečne izgube časa. Pomembno opozorilo, ki ga najdemo znotraj teh dveh poglavij, je, da v raziskovanju prednikov nismo sami ter da bomo prej ali slej naleteli na osebo, za katero se je že nekdo prej zanimal – torej je smiselno povezovanje rodoslovcev, saj si s tem prihranimo veliko časa in naporov.

Virov rodoslovnih podatkov je seveda veliko. Toplišek jih je razporedil v kar 17 poglavij, kar predstavlja polovico knjige, vsako skupino virov pa je obdelal v svojem poglavju. To je pravzaprav imenitna zbirka osnovnih podatkov o različnih skupinah virov: kateri so, kje jih najdemo, za kaj so uporabni v rodoslovju. Seveda je nemogoče popisati vse vire na tako omejenem prostoru, pomeni pa to, da so na enem prostoru zbrani namigi, kje lahko najdemo določeno vrsto virov za rodoslovje. Ti isti namigi so odlični tudi za mladega zgodovinarja, ki se šele začneja spogledovati s svojo raziskovalno potjo.

Za nadaljnja poglavja bi lahko rekli, da so že nadgradnja prve polovice poglavij. Ko raziskovanje in množica podatkov postane neobvladljiva, je najbolje, da pridobljene informacije shranimo v elektronsko obliko. To je pravzaprav tisto, kar omogoča rodoslovcem lažjo in hitrejšo izmenjavo podatkov. Avtor priročnika opozarja na množico različnih programov, ki jih razvijajo zlasti v ZDA (tam je rodoslovje skoraj nacionalni šport), ki pa niso vsi uporabni za naše razmere. Prav Janez Toplišek je prevedel tudi prvi rodoslovni

program v slovenščino, ki se še vedno najbolj množično uporablja med slovenskimi rodoslovci – nenazadnje je to logično, saj je to doslej tudi edini program v slovenščini, dostopen je brezplačno prek interneta, njegova uporaba pa je dokaj enostavna tudi za tiste, ki računalnika niso najbolj vešči. Po mojem mnenju, bi lahko avtor v poglavju o uporabi računalnika v rodoslovju zapisal tudi standarde, ki naj bi veljali pri zapisovanju podatkov v elektronsko obliko.

Slovensko rodoslovno društvo ima svoje rodoslovne standarde, katerih naj bi se držali vsi slovenski rodoslovci. Toplišek je te standarde zapisal tudi v pričujočem priročniku, pogrešam pa podatek o standardizaciji datuma. Že sam pogled na spletno stran Slovenskega rodoslovnega društva nam pove, da se kot standarden uporablja zapis datuma v obliki 15 SEP 1856 in ne 15. 09. 1856 ali 15/09/1856 ali še kateri drugi. Očitno se ta oblika med slovenskimi rodoslovci najbolj uporablja, vendar ni nikjer zapisano, da je to standard. Po mojem mnenju bi bilo nujno potrebno uskladiti in določiti tudi to, saj je sicer izmenjevanje podatkov oteženo. Predlagala bi tudi, da se kot ilustracija pri tem poglavju vzame neka oseba (na primer France Prešeren), potem pa naj se pri njej po rodoslovnih standardih zapišejo vsi podatki.

Nekakšno nadgradnjo prvotnega dela rodoslovnega raziskovanja predstavljajo tudi genetsko rodoslovje, sestavljanje družinske kronike ter srečanja soimenjakov in sorodnikov (kar pomeni srečanje širše rodbine, ne le do stricov in tet, ki jih navadno tako ali tako poznamo). Omenjena poglavja so ravno dovolj obsežna, da bralec dobi napotke, kako določeno stvar napraviti.

Nasprotno pa je po mojem mnenju poglavje *Značilna rodoslovna iskanja* morda nekoliko preslabo obdelano. Zmotilo me je podpoglavje *Ko se rodoslovec znajde na mrtvi točki*. Težava seveda ni tako redka, vendar pa sem ob prebiranju teh vrstic dobila občutek, da pač ne moremo ničesar storiti, če priletimo v zid. Morda po naključju najdemo neko osebo tam, kjer si je nisimo nadejali. Res je, da tudi po mojih izkušnjah nekatere zidove prebije naključje, res pa je tudi, da v tem ni vedno rešitev. Po mojem mnenju in izkušnjah velja preveriti tudi ustno izročilo, ki nas lahko usmeri na pravi naslov. Ne nazadnje ne bomo vedeli, ali je napačno ali pravilno, če ga ne bomo preverili.

Vsak rodoslovec se prej ali slej znajde pred vrati arhiva in župnišča. Rodoslovec se mora zavedati, da župniki in arhivisti nimajo (vedno) časa za to, da mu berejo zapise, vedno pa radi priskočijo na pomoč – prav je, da je v tovrstnem priročniku zapisano tudi takšno opozorilo. Zato je seveda pomembno, da zna raziskovalec prednikov sam prebrati pisave, da pozna vsaj nekaj zgodovine (da ne bo presenečen, če bo dobil v roke matično knjigo iz leta 1812, pisano v francoščini), pa še katera pomožna veda mu bo prišla prav. Kot ugotavlja tudi avtor *Rodoslovja*, je zgodovina imela rodoslovje vedno za svojo pomožno vedo, vendar se je rodoslovje že toliko razvilo, da lahko že rečemo, da je postalo samostojna veda, ki ima vrsto svojih pomožnih ved (nekatero od teh so sicer samostojne vede ali deli le-teh).

Vsak, ki raziskuje preteklost, mora poznati svoje pravice in pravice oseb, o katerih raziskuje. Tako je tudi Toplišek dodal poglavje o etičnih in pravnih vidikih rodoslovnega dela. To je zlasti pomembno, ko raziskujemo podatke o še živih osebah ali tistih, ki so se rodili pred manj kot stotimi leti. Pri nas sicer velja, da je dostop do vseh osebnih podatkov neomejen, razen za osebne podatke, mlajše od 100 let, ki jih lahko dobimo samo pod pogojem bližnjega sorodstva.

Rodoslovni priročnik seveda ne bi bil popoln, če ne bi vseboval kratkega pregleda zgodovine rodoslovja, literature na to temo in rodoslovnega leksikona – zbirke izrazov, ki jih rodoslovec prej ali slej sreča pri svojem delu. V slovenščini seveda literature o rodoslovju ni, zato pa je avtor dodal kar nekaj spletnih strani, na katerih najdemo tujo literaturo s tega področja. Zlasti uporabno je pri vsakdanjem raziskovanju prednikov zadnje poglavje priročnika, kjer najdemo latinsko-slovenski in nemško-slovenski slovarček izrazov, ki jih srečujemo ob prebiranju virov za rodoslovje (zlasti je uporaben za začetnika, ki še ni čisto prepričan, ali baptizans res pomeni, da je otroka krstil ta in ta župnik ali kaplan). Morda bi veljalo na podoben način zbrati in zapisati tudi slovarčke izrazov v madžarščini (kar je sicer uporabno samo za skrajni severovzhodni del države), italijanščini in francoščini (čeprav so zapisi v francoščini zelo redki).

Bolj pomanjkljiv se mi zdi slovarček slovenskega izrazoslovja na področju rodoslovja, saj so nekatere besede pojasnjene nezadostno, napačno ali jih sploh ni: manjka npr. beseda kaplan, napačno je razložena beseda kaplanija (to ni mesto

kaplana, pač pa je to stavba, v kateri kaplan živi). Vsekakor je opravljeno veliko delo, ki potrebuje ponoven pregled in dopolnitev. Morda bi veljalo razmisliti tudi o tem, da se zadnje poglavje priročnika (*Rodoslovni leksikon*) objavi v samostojni publikaciji žepnega formata, da bi lahko imel rodoslovec knjižico vedno s seboj in pri roki. 360 strani debelo knjigo formata A4 je veliko težje nositi s seboj kot drobno knjižico, v kateri imaš vedno pri roki izraz, ki ga ne razumeš.

Kakorkoli obrnemo, je Toplišek opravil veliko delo na področju slovenskega rodoslovja. Knji-

ga je res pravi priročnik, ki ga velja večkrat vzeti v roke: ko nismo prepričani, kje lahko najdemo neki vir, ko nas begajo pravne težave z dostopnostjo do rodoslovnih podatkov, ko želimo najti spletno stran kakega tujega rodoslovnega društva. Topliško *Rodoslovje* ima vse možnosti, da postane temelj, na katerem lahko slovenski rodoslovci zgradijo svoje raziskave. Preglednost in sistematičnost knjige lahko k temu seveda še najbolj pripomoreta.

Tatjana Lutar